

УДК 351.82:64

*Н. І. Олійник,
докт. держ. упр., доцент кафедри управління національним господарством
та економічної політики, Національна академія державного управління
при Президентові України*

*О. П. Ігнатенко,
к. е. н., докторант, доцент кафедри,
Національна академія державного управління при Президентові України, м. Київ*

ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У СИСТЕМІ КОНТРОЛЮ ЗА СФЕРОЮ БЛАГОУСТРОЮ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

N. Oliynyk,

Doctor of public administration., Docent of the Department of management of national economy and economic policy, National Academy of Public Administration under the President of Ukraine

O. Ignatenko,

PhD in economic science, Doctorant & Docent of Department of National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv

THE USE OF ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY IN THE CONTROL SYSTEM IN THE AREA OF BEAUTIFICATION OF HUMAN SETTLEMENTS

Предметом дослідження цієї статті є аналіз існуючої адміністративної відповідальності за правопорушення в сфері благоустрою населених пунктів. Під час розгляду Кодексу України про адміністративні правопорушення було виявлено колізії з іншими законодавчими актами та розбіжності у розмірах штрафних санкцій, що застосовуються за схожі правопорушення із забруднення територій відходами, стоками та іншими речовинами. За результатом розгляду запропоновано удосконалити положення Кодексу України про адміністративні правопорушення, що стосуються благоустрою територій.

The research object of this article is analyzing the existing administrative responsibility for violations in the area of beautification of human settlements. There were founded conflicts in reviewing the Code of Ukraine on Administrative Offences with other laws and differences in the amount of penalties applied for similar offenses areas of pollution of waste, wastewater and other substances. Following it was proposed upgrade the Code of Ukraine on Administrative Offences relating to beautification of territories.

Ключові слова: державне регулювання, сфера благоустрою населених пунктів, благоустрій, житлово-комунальне господарство, державна політика, державне управління, нормативно-правове регулювання.

Key words: government regulation, area of beautification of human settlements, beautification of human settlements, housing & municipal economy, public policy, public management, legal regulation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Відповідальність у загальносоціологічному значенні виражає свідоме ставлення особи до вимог суспільної необхідності, обов'язків, соціальних завдань, норм і цінностей. Відповідальність означає усвідомлення суті та значення діяльності, її наслідків для суспільства і соціального розвитку, вчинків особи з погляду інтересів суспільства або певної групи. Соціальна функція відповідальності розкривається у понятті соціальної відповідальності, державно-обумовленим прикладанням якої є юридична відповідальність. Соціальна відповідальність, з однієї сторони, це дотримання суб'єктами суспільних відносин вимог соціальних норм, з іншої, (у випадках безвідповідальної поведінки, що не відповідає вимогам норм чи порушує суспільний порядок) соціальна відповідальність особи полягає в тому, що вона зобов'язується нести доповнюючий обов'язок особистого чи майнового характеру [1].

Юридична відповідальність є різновидом соціальної відповідальності, який закріплений у законодавстві і забезпечуваний державою юридичний обов'язок правопорушника пізнати примусового позбавлення певних цінностей, що йому належать [2]. Іншими словами, це застосування до винної особи примусових заходів за вчинене правопорушення. Цілі юридичної відповідальності передбачають: забезпечення прав та свобод суб'єктів шляхом їх гарантування, охорони та відновлення; охорона та захист суспільного порядку шляхом запобігання правопорушенням та перевиховання правопорушників; захист правопорядку та виховання громадян шляхом створення умов для покарання винних осіб та їх перевиховання; здійснення правової пропаганди та визначення переваг правомірної поведінки; компенсація спричиненої порушенням шкоди та відновлення порушених суб'єктивних прав.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження аспектів відповідальності за правопорушення в житлово-комунальному господарстві здійснювали О.Є.Куц, О.М.Буханевич, О.О.Кравчук, О.М.Соколовська та І.В.Чеховська. У дослідженнях було розглянуто відповідальність у житлово-комунальному господарстві та висловлені окремі пропозиції щодо удосконалення цього напрямку. Однак ці дослідження розглядалися без врахування специфіки функціонування в сфері благоустрою населених пунктів.

Окремі дослідження щодо питань відповідальності в сфері благоустрою здійснювали дослідники Є.В.Пряхін [3] та Щербина Є.М. [4].

Зокрема Є.В.Пряхін [3] досліджував підстави адміністративної відповідальності за порушення місцевих Правил благоустрою території населеного пункту. В його роботі отримали подальший розвиток поняття адміністративної відповідальності за порушення місцевих Правил благоустрою території населених пунктів та особливості провадження в справах про адміністративні правопорушення у сфері благоустрою території населених пунктів.

Більш широкого дослідження питання адміністративної відповідальності в сфері благоустрою населених пунктів були розглянуті в роботі Щербини Є.М. [4], де було опрацьовано теоретико-правові засади та характеристика адміністративної відповідальності за порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів.

Адміністративна відповідальність за порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів Щербина Є.М. [4] розглядає як примусову, з додержанням встановленої процедури застосування правомочним суб'єктом адміністративних стягнень до громадян та посадових осіб за порушення встановлених органами державної влади та органами місцевого самоврядування стандартів, норм і правил, спрямованих на створення умов, що сприяють нормальній життєдіяльності людини на території населеного пункту. Серед практичних пропозицій з удосконалення законодавства можна виокремити такі:

— обґрунтовано необхідність доповнити статтю 16 Закону України "Про благоустрій населених пунктів" [5] щодо доповнення до обмежень при використанні об'єктів благоустрою, яким заборонено на об'єктах благоустрою населених пунктів здійснювати інші діяння, що передбачені місцевими правилами благоустрою територій населених пунктів";

— запропоновано викласти в новій редакції статтю 152 Кодексу України про адміністративні правопорушення [6], де передбачити відповідальність за повторне порушення законодавства в сфері благоустрою населених пунктів.

Водночас, пропозиції автора щодо запровадження громадських робіт у вигляді покарання можуть призвести до неякісного виконання робіт в сфері благоустрою населених пунктів, оскільки саме на такі громадські роботи направляють винних осіб.

НЕВИРІШЕНІ РАНІШЕ ЧАСТИНИ ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Серед питань, що не розглядалися і потребують окремого дослідження, є розгляд достатності існуючих

штрафних санкцій щодо адміністративної відповідальності в сфері благоустрою населених пунктів.

МЕТА СТАТТІ

Тому мета статті полягає у аналізі штрафних санкцій у Кодексу України про адміністративні правопорушення [6] за порушення законодавства в сфері благоустрою населених пунктів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Перші кроки формування відповідальності на території сучасної України здійснювались за часи існування Київської Русі при Ярославі Мудрому, де в кодексі законів "Руська правда" запроваджувались штрафи, які заміняли кровну помсту, і встановлювалися князем чи його намісниками. Штрафи, що збирались, а також плата за судочинство увійшли до джерел княжих доходів і склали важливе джерело прибутків, оскільки київські закони щодо покарання за злочин віддавали перевагу грошовим виплатам [7].

У сучасному соціально-економічному розвитку України відповідно до статті 42 Закону України "Про благоустрій населених пунктів" [5] до відповідальності за порушення законодавства у сфері благоустрою населених пунктів притягаються особи, винні у:

- 1) порушенні встановлених державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів;
- 2) проектуванні об'єктів благоустрою населених пунктів з порушенням затвердженої в установленому законодавством порядку містобудівної документації та державних будівельних норм;
- 3) порушенні встановлених законодавством екологічних, санітарно-гігієнічних вимог та санітарних норм під час проектування, розміщення, будівництва та експлуатації об'єктів благоустрою;
- 4) порушенні правил благоустрою територій населених пунктів;
- 5) порушенні режиму використання і охорони територій та об'єктів рекреаційного призначення;
- 6) самовільному зайнятті території (частини території) об'єкта благоустрою населеного пункту;
- 7) пошкодженні (руйнуванні чи псуванні) вулично-дорожньої мережі, інших об'єктів благоустрою населених пунктів;
- 8) знищенні або пошкодженні зелених насаджень чи інших об'єктів озеленення населених пунктів, крім випадків, передбачених статтею 28 Закону України "Про благоустрій населених пунктів" [5];
- 9) забрудненні (засміченні) території населеного пункту;
- 10) неналежному утриманні об'єктів благоустрою, зокрема покриття доріг, тротуарів, освітлення територій населених пунктів тощо.

Законом може бути встановлена відповідальність і за інші види правопорушень у сфері благоустрою населених пунктів.

Законом України "Про благоустрій населених пунктів" [5] передбачено, що притягнення осіб, винних у порушенні законодавства у сфері благоустрою населених пунктів, до відповідальності, передбаченої законом, не звільняє їх від обов'язку відшкодування шкоди, завданої внаслідок порушення вимог цього законодавства.

Шкода, завдана внаслідок порушення законодавства з питань благоустрою населених пунктів, підлягає компенсації, як правило, в повному обсязі без застосування норм зниження розміру стягнення незалежно від сплати збору за забруднення навколишнього природного середовища та погіршення якості природних ресурсів у розмірах, які визначаються на підставі затверджених у встановленому порядку такс, методик, розрахунків щодо обрахування шкоди.

Відсутність таких такс, методик, розрахунків не може бути підставою для відмови у відшкодуванні шкоди. У такому разі шкода компенсується за фактичними витратами, затвердженими в установленому порядку рішенням органу місцевого самоврядування, на облаштування одного квадратного метра території міста або базової вартості одного квадратного метра землі на відновлення порушеного стану об'єкта благоустрою або довкілля.

Об'єктом порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів є суспільні відносини у цій сфері.

Об'єктивна сторона порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів полягає у порушенні законодавства у цій сфері, правил благоустрою територій міст та інших населених пунктів, а також недодержанні правил щодо забезпечення чистоти і порядку в містах та інших населених пунктах.

Суб'єктивна сторона порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів характеризується наявністю вини як у формі умислу, так і у формі необережності.

Суб'єктами порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів можуть бути як посадові особи, так і громадяни.

Відповідно до статті 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення [6], адміністративним правопорушенням (проступком) визнається протиправна, винна дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність. Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені цим Кодексом, настає, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою кримінальної відповідальності.

Щербина Є.М. [4] пропонує визначати адміністративний проступок у сфері додержання державних стандартів, норм і правил, що стосуються забезпечення благоустрою населених пунктів, як суспільно шкідливу, протиправну, винну (умисну або необережну) дію чи бездіяльність, що посягає на здоров'я та безпеку громадян, збереження архітектурної спадщини, екологічну безпеку, встановлений порядок діяльності органів державної влади у цій сфері, і за яке законодавством передбачені заходи адміністративної відповідальності.

Правопорушення, що триває, може припинитися як фактично, так і юридично. Фактичне припинення відбувається або шляхом виконання обов'язку, або в результаті зміни обстановки. Юридичне ж припинення означає, що винний притягнутий до відповідальності за своє діяння, а обов'язок ще не виконав. Наприклад, за застосування території винного оштрафовано за статтею 152 Кодексу України про адміністративні правопорушення

[6]. У день винесення постанови про застосування санкції правопорушення, що триває, вважається закінченим. У разі якщо винна особа не здійснить прибирання території, з наступного дня починається нове аналогічне правопорушення.

Поряд із включеними до складу адміністративного правопорушення загальними і спеціальними ознаками, в Загальній частині Кодексу України про адміністративні правопорушення [6] і ряді інших правових актів названа значна кількість обставин, що характеризують суб'єкта правопорушення, але до складу не входять. Це стан особи на військовій службі (стаття 15), відсутність в особі громадянства України (стаття 16), стан вагітності і сильного душевного хвилювання (стаття 34) тощо. Вони ніяк не впливають на кваліфікацію вчиненого, проте впливають на вид, розмір та інші характеристики стягнення.

Ці ознаки нерідко зараховують до розряду спеціальних і за аналогією до спеціальних відносять суб'єктів, що їх мають. Вважається, що це дещо спрощений підхід. Спеціальна ознака, як уже відзначалося, включається до складу і є або конструктивною, або такою, що кваліфікує (аналогічно дане питання вирішується в карному праві). Ознаки ж, про які йдеться, таких характеристик не мають. На підставі цього їх доцільно позначити як особливі ознаки, а суб'єктів з цими ознаками — особливими суб'єктами.

Аналіз чинного законодавства показує, що до особливих суб'єктів належать: неповнолітні; інваліди; жінки, що мають дітей у віці до 12 років і вагітні; військово-службовці, призвані на збори військовозобов'язані; рядовий і начальницький склад органів внутрішніх справ; студенти й учні; особи, на яких поширюється дія дисциплінарних статутів або спеціальних положень про дисципліну, що передбачають застосування дисциплінарних санкцій за адміністративні проступки; депутати; іноземні громадяни; особи, які повторно протягом року здійснили однорідне правопорушення, за яке вони вже піддавалися адміністративному стягненню; осуджені за злочин.

Наявність особливих ознак може мати для суб'єкта такі юридичні наслідки:

— по-перше, вони можуть бути обставинами, що пом'якшують або обтяжують відповідальність;

— по-друге, особливі суб'єкти не піддаються деяким стягненням. Так, адміністративний арешт не може застосовуватися до військових, неповнолітніх, вагітних жінок і жінок, що мають дітей у віці до 12 років, інвалідів 1 і 2 груп;

— по-третє, цілий ряд суб'єктів з особливими ознаками за адміністративні проступки можуть бути піддані не адміністративним, а дисциплінарним стягненням.

Та сама ознака може використовуватися як спеціальна (така, що має статус конструктивного або така, що кваліфікує) і як особлива.

Адміністративне правопорушення (стаття 10 Кодексу України про адміністративні правопорушення [6]) визнається вчиненим умисно, коли особа, яка його вчинила, усвідомлювала протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачала її шкідливі наслідки і бажала їх або свідомо допускала настання цих наслідків.

Адміністративна відповідальність за порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою на-

селених пунктів обумовлена необхідністю комплексного забезпечення належного функціонування сфери благоустрою населених пунктів відповідно до вимог, що передбачені державними стандартами, нормами і правилами.

З 16.02.2010 року було внесено зміни до статті 152 Кодексу України про адміністративні правопорушення [6] щодо порушення правил благоустрою територій міст та інших населених пунктів.

Нова редакція вказаної статті посилила відповідальність за порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів, правил благоустрою територій населених пунктів, в частині збільшення розміру штрафу, скасування попередження та розширення діянь, що вважаються правопорушенням.

Відповідно до статті 152 Кодексу України про адміністративні правопорушення [6] до адміністративної відповідальності притягуються винні особи за порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів, правил благоустрою територій населених пунктів.

Встановлені наступні штрафні санкції: для громадян від двадцяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 340 до 1360 грн.) і для посадових осіб, громадян — суб'єктів підприємницької діяльності — від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 850 до 1700 грн.).

Слід зазначити, штраф є грошовим стягненням, що накладається на громадян і посадових осіб за адміністративне правопорушення у випадках і розмірі, встановлених Кодексом України про адміністративні правопорушення та іншими законами України.

У розрахунку до середньої заробітної плати громадянина України, що складала станом за жовтень 2014 року — 3509 грн. [8], розмір штрафу складає для громадян 9—39%, а для посадових осіб, громадян — суб'єктів підприємницької діяльності — 24—48%.

Наприклад, у Німеччині система притягнення до відповідальності, де за чистоту тротуарів відповідають власники прилеглих до них будинків або орендарі, штраф за нерозчищені дороги складає 10 тисяч євро. Якщо хтось травмується на об'їздованому тротуарі, всі витрати, в тому числі й медичні, відшкодуватимуться власником будинку, а муніципальні служби відповідальності в даному випадку не несуть [9]. Це майже 350% від середньої заробітної плати громадянина Німеччини, що складала у 2014 році — 2900 Євро [10].

Таким чином, штрафи в Україні для забезпечення їх дієвості, за прикладом однієї з розвиненої європейської країни, можуть складати близько 12240 грн. або 720 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Слід зазначити, що Кодекс України про адміністративні правопорушення [6] містить ще деякі статті, які стосуються об'єктів благоустрою населених пунктів.

По-перше, це стаття 150 "Порушення правил користування жилими будинками і жилими приміщеннями" щодо утримання прибудинкових територій. Зокрема, серед іншого передбачена відповідальність за порушення правил санітарного утримання придомових територій, псування жилих будинків, жилих приміщень, їх обладнання та об'єктів благоустрою — тягнуть за собою попередження або накладення штрафу на громадян від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 17 до 51 грн.) і попе-

редження або накладення штрафу на посадових осіб — від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 51 до 119 грн.).

Водночас у цій статті термінологія об'єктів благоустрою, щодо яких здійснюються правопорушення за цією статтею, не відповідає базовому Закону України "Про благоустрій населених пунктів" [5]. Зокрема застосовується визначення "придомові території", в той час як у базовому законі це — "прибудинкові території", які і є об'єктами благоустрою. Також, у статті застосовуються слова "псування жилих будинків, жилих приміщень, їх обладнання та об'єктів благоустрою", в той час як на прибудинкових територіях як на об'єкті благоустрою знаходяться елементи благоустрою.

Санкції за правопорушення за цією статтею, а фактично за правопорушення щодо утримання прибудинкових територій та елементів благоустрою на них значно нижче ніж санкції, що визначені у статті 152 цього Кодексу, а саме за порушення законодавства щодо всіх об'єктів благоустрою населених пунктів.

Враховуючи викладене, доцільним є виключення із цієї статті норм щодо правопорушень з утримання прибудинкових територій та елементів благоустрою на них, оскільки це врегульовано у статті 152 зазначеного Кодексу.

По-друге стаття 152-1 "Порушення правил паркування транспортних засобів" передбачає відповідальність за порушення посадовими особами суб'єктів господарювання, які утримують майданчики для паркування транспортних засобів, визначених правилами паркування транспортних засобів вимог щодо розміщення та функціонування майданчиків для паркування — тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 340 до 510 грн.).

Також, необладнання майданчиків для платного паркування транспортних засобів паркувальними автоматами, автоматичними в'їзними та виїзними терміналами або іншими засобами контролю за оплатою послуг паркування — тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб суб'єктів господарювання, які утримують майданчики для платного паркування транспортних засобів, від тридцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 510 до 680 грн.).

Передбачена санкція за повторне протягом року вчинення порушення, передбаченого частиною четвертою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, — тягне за собою накладення штрафу на посадових осіб суб'єктів господарювання, які утримують майданчики для платного паркування транспортних засобів, від шістдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 510 до 1700 грн.).

По-третє, стаття 153 "Знищення або пошкодження зелених насаджень або інших об'єктів озеленення населених пунктів" передбачає відповідальність за знищення або пошкодження зелених насаджень, окремих дерев, чагарників, газонів, квітників та інших об'єктів озеленення в населених пунктах, невжиття заходів для їх охорони, а також самовільне перенесення в інші місця під час забудови окремих ділянок, зайнятих об'єктами озеленення, — тягнуть за собою накладення штрафу на громадян від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 170 до 510 грн.) і на посадових осіб або фізичних осіб — підприємців — від тридцяти до п'ят-

десяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (від 510 до 850 грн.). Ці штрафні санкції також є занижкі у порівнянні із статтею 152 цього Кодексу.

Водночас у Кодексі України про адміністративні правопорушення [6] залишаються статті, які стосуються забруднення відходами інших територій, де також продовжують застосовуватись низькі штрафні санкції за схожі правопорушення, які були визначені у статтях 52, 82 та 152 цього Кодексу, і стосуються адміністративної відповідальності за псування і забруднення сільськогосподарських та інших земель, порушення вимог щодо поводження з відходами під час їх збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, знешкодження, видалення або захоронення, порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів, правил благоустрою територій населених пунктів.

За аналогією розмірів штрафних санкцій у зазначених статтях Кодексу необхідно підняти їх межі у статтях 59, 72, 73, 141, 142 цього Кодексу, які стосуються забруднення територій навколо водних ресурсів, лісів, смуг відведення автомобільних доріг, і які також є в населених пунктах.

Також у Кодексі України про адміністративні правопорушення [6] необхідно увести адміністративну відповідальність за звалювання або розміщення снігу в несанкціонованих місцях із визначенням штрафних санкціями за аналогією статті 152 цього Кодексу.

Крім того, у статті 73, 141 та 142 цього Кодексу необхідно внести зміни, що стосуються застосованої термінології у відповідності до їх визначень у інших законодавчих актах. А саме: замінити слова "покидьки" на "відходи", "засміченість" на "забруднення", "автомобільні шляхи" на "автомобільні дороги".

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Реалізація зазначених удосконалень дозволить поліпшити стан законності у сфері благоустрою територій, у тому числі в населених пунктах, а також ліквідувати існуючі колізії у Кодексі України про адміністративні правопорушення [6] у цій сфері.

У подальших розвідках доцільно проаналізувати застосування інших механізмів відповідальності в сфері благоустрою населених пунктів таких, як такси, відновна вартість.

Література:

1. Хачатуров Р.Л., Ягутян Р.Г. Юридическая ответственность. — Тольятти: Международная академия бизнеса и банковского дела, 1995. — 200 с.
2. Рабинович П.М. Основы заглавной теории права та держави. — 6-е. — Х.: Консум, 2002. — 160 с.
3. Пряхін Є.В. Благоустрій населених пунктів в Україні: правове регулювання: монографія / Є.В. Пряхін; ред.: А.А. Черняк; Львів. держ. ун-т внутр. справ. — Л., 2011. — 199 с.
4. Щербина Є.М. Правові основи адміністративної відповідальності за порушення державних стандартів, норм і правил у сфері благоустрою населених пунктів: монографія / Є.М. Щербина; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ. — Д.: ДДУВН, 2012. — 191 с.

5. Про благоустрій населених пунктів: Закон України від 06.09.2005 №2807-IV // Відом. Верх. Ради України. — 2005. — № 49. — Ст. 2580.

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-Х [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

7. Історія держави і права України: навчальний посібник — Ч.1 / Іванов В. М. — К.: МАУП, 2002. — 264 с.

8. Офіційний сайт Держстату України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

9. Ганзієнко Д. Судова практика: Комунальна історія [Електронний ресурс] / Д. Ганзієнко // Український юрист: журнал сучасного правника. — 2014. — № 04. — Режим доступу до журналу: <http://jurist.ua/?article/399>

10. Єврокаталог. Робота, кар'єра и життя в Європі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.evrokatalog.eu>

References:

1. Hachaturov, R.L. and Yagutyan, R.G. (1995), *Yuridicheskaya otvetstvennost* [Legal responsibility], International Academy of Business and Banking, Tolyatti, Russia.
2. Rabinovich, P.M. (2002), *Osnovi zagalnoyi teoriiyi prava ta derzhavi* [Fundamentals of General Theory of Law and State], Konsum, Kharkov, Ukraine.
3. Pryakhin, Ye.V. (2011), *Blagoustriyi naselenih punktiv v Ukrayini: pravove reguluyuvannya* [Beautification of human settlements in Ukraine: Legal Regulation], State University of Internal Affairs of Lviv, Lviv, Ukraine.
4. Shcherbyna, Ye. M. (2012), *Pravovi osnovi administrativnoyi vidpovidalnosti za porushennya derzhavnih standartiv, norm i pravil u sferi blagoustroyu naselenih punktiv* [Legal basis of administrative liability for violations of state standards, rules and regulations in the area of beautification of human settlements], Dnipropetr. State University of Internal Affairs, Dnipropetrovsk, Ukraine.
5. Verkhovna Rada of Ukraine (2005), "Law "On improvement of human settlements", *Vidom. Verh. Radi Ukrayini*, vol.49, Article 2580.
6. Verkhovna Rada of Ukraine (1984), "Code of Ukraine on Administrative Offences", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (Accessed 10 March 2015).
7. Ivanov V.M. (2002), *Istoriya derzhavi i prava Ukrayini* [History of State and Law of Ukraine], vol. 1, MAUP, Kyiv, Ukraine.
8. State Statistics Committee of Ukraine (2015), *Statistical information*, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 10 March 2015).
9. Ganzienko D. (2014), "Litigation: Communal story", *Ukrainian Lawyer: Journal of Contemporary lawyer*, vol. 04, available at: <http://jurist.ua/?article/399> (Accessed 10 March 2015).
10. Evrokatalog (2015), *Evrokatalog. robota, kar'era i zhittya v evropi* [Evrokatalog. Jobs, career and life in Europe], [electronic resource] available at: <http://www.evrokatalog.eu> (Accessed 10 March 2015).
Стаття надійшла до редакції 10.04.2015 р.